

# BIEGŁY W SĄDZIE

## PRZEPISY REGULUJĄCE DZIAŁALNOŚĆ BIEGŁYCH

- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku - Prawo o ustroju sądów powszechnych (art. 157) (tekst jedn. Dz. U. z 2018, poz.23)
- **Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24.01.2005 r. w sprawie biegłych sądowych.** (Dz. U. nr 15, poz. 133)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2007 roku w sprawie biegłych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu (Dz. U. Nr 250, poz. 1883, zmiany Dz.U. 2010, nr 130, poz. 883)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 roku, Regulamin urzędowania sądów powszechnych, Dz.U. 2015, poz. 2316
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 07 kwietnia 2016 roku, Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz.U. 2017, poz. 1206 tekst jedn.
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. z 2018 roku, poz. 300 z póź. zm.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym (Dz.U.2013, poz.518),
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz.U.2017, poz.2049).

## **Kodeks postępowania karnego (wyciąg)**

Rozdział 22 Biegli, tłumacze, specjaliści

**Art. 193.** § 1. Jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych, zasięga się opinii biegłego albo biegłych.

§ 2. W celu wydania opinii można też zwrócić się do instytucji naukowej lub specjalistycznej.

§ 3. W wypadku powołania biegłych z zakresu różnych specjalności, o tym, czy mają oni przeprowadzić badania wspólnie i wydać jedną wspólną opinię, czy opinie odrębne, rozstrzyga organ procesowy powołujący biegłych.

**Art. 194.** O dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego wydaje się postanowienie, w którym należy wskazać:

- 1) imię, nazwisko i specjalność biegłego lub biegłych, a w wypadku opinii instytucji, w razie potrzeby, specjalność i kwalifikacje osób, które powinny wziąć udział w przeprowadzeniu ekspertyzy,
- 2) przedmiot i zakres ekspertyzy ze sformułowaniem, w miarę potrzeby, pytań szczegółowych,
- 3) termin dostarczenia opinii.

**Art. 195.** Do pełnienia czynności biegłego jest obowiązany nie tylko biegły sądowy, lecz także każda osoba, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie.

**Art. 196.** § 1. Nie mogą być biegłymi osoby wymienione w art. 178, 182 i 185 oraz osoby, do których odnoszą się odpowiednie przyczyny wyłączenia wymienione w art. 40 § 1 pkt 1–3 i 5, osoby powołane w sprawie w charakterze świadków, a także osoby, które były świadkiem czynu.

§ 2. Jeżeli ujawnią się przyczyny wyłączenia biegłego wymienione w § 1, wydana przez niego opinia nie stanowi dowodu, a na miejsce biegłego wyłączonego powołuje się innego biegłego.

§ 3. Jeżeli ujawnią się powody osłabiające zaufanie do wiedzy lub bezstronności biegłego albo inne ważne powody, powołuje się innego biegłego.

**Art. 197.** § 1. Biegły składa przyrzeczenie następującej treści: „Świadomy znaczenia moich słów i odpowiedzialności przed prawem, przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki wykonam z całą sumiennością i bezstronnością”.

§ 2. Biegły sądowy powołuje się na przyrzeczenie złożone przy ustanowieniu go w tym charakterze.

§ 2a. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec biegłego lub osoby najbliższej w związku z jego czynnościami, może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu. Pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której biegły jest zatrudniony, lub na inny wskazany przez niego adres.

§ 3. Do biegłego stosuje się odpowiednio przepisy art. 177, art. 179–181, art. 187, art. 188 § 2 i 4, art. 190 oraz art. 191 § 1.

**Art. 198.** § 1. W miarę potrzeby udostępnia się biegłemu akta sprawy w zakresie niezbędnym do wydania opinii i wzywa się go do udziału w przeprowadzeniu dowodów.

§ 2. Organ procesowy może zastrzec swoją obecność przy przeprowadzaniu przez biegłego niektórych lub wszystkich badań, jeżeli nie wpłynie to ujemnie na wynik badania.

§ 3. W razie potrzeby organ procesowy może wprowadzić zmiany co do zakresu ekspertyzy lub postawionych pytań oraz stawiać pytania dodatkowe.

**Art. 199.** Złożone wobec biegłego albo wobec lekarza udzielającego pomocy medycznej oświadczenia oskarżonego, dotyczące zarzucanego mu czynu, nie mogą stanowić dowodu.

Art. 199a. Stosowanie w czasie badania przez biegłego środków technicznych mających na celu kontrolę nieświadomych reakcji organizmu badanej osoby możliwe jest wyłącznie za jej zgodą. Przepisu art. 199 nie stosuje się.

**Art. 200.** § 1. W zależności od polecenia organu procesowego biegły składa opinię ustnie lub na piśmie.

§ 2. Opinia powinna zawierać:

- 1) imię, nazwisko, stopień i tytuł naukowy, specjalność i stanowisko zawodowe biegłego,
- 2) imiona i nazwiska oraz pozostałe dane innych osób, które uczestniczyły w przeprowadzeniu ekspertyzy, ze wskazaniem czynności dokonanych przez każdą z nich,
- 3) w wypadku opinii instytucji – także pełną nazwę i siedzibę instytucji,
- 4) czas przeprowadzonych badań oraz datę wydania opinii,
- 5) sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń oraz oparte na nich wnioski,
- 6) podpisy wszystkich biegłych, którzy uczestniczyli w wydaniu opinii.

§ 3. Osoby, które brały udział w wydaniu opinii, mogą być, w razie potrzeby, przesłuchiwane w charakterze biegłych, a osoby, które uczestniczyły tylko w badaniach – w charakterze świadków.

**Art. 201.** Jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna albo gdy zachodzi sprzeczność w samej opinii lub między różnymi opiniami w tej samej sprawie, można wezwać ponownie tych samych biegłych lub powołać innych.

**Art. 202.** § 1. W celu wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, powołuje co najmniej dwóch biegłych lekarzy psychiatrów.

§ 2. Na wniosek psychiatrów do udziału w wydaniu opinii powołuje się ponadto biegłego lub biegłych innych specjalności.

§ 3. Do udziału w wydaniu opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, powołuje biegłego lekarza seksuologa.

§ 4. Biegli nie mogą pozostawać ze sobą w związku małżeńskim ani w innym stosunku, który mógłby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich samodzielności.

§ 5. Opinia biegłych powinna zawierać stwierdzenia dotyczące zarówno poczytalności oskarżonego w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu, jak i jego aktualnego stanu zdrowia psychicznego, a zwłaszcza wskazanie, czy stan ten pozwala oskarżonemu na udział w postępowaniu i na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, a w razie potrzeby także stwierdzenia co do okoliczności wymienionych w art. 93b Kodeksu karnego.

**Art. 203.** § 1. W razie zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, badanie stanu zdrowia psychicznego oskarżonego może być połączone z obserwacją w zakładzie leczniczym tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo. Przepis art. 259 § 2 stosuje się odpowiednio, chyba że oskarżony wnosi o poddanie go obserwacji.

§ 2. O potrzebie obserwacji w zakładzie leczniczym orzeka sąd, określając miejsce i czas trwania obserwacji. W postępowaniu przygotowawczym sąd orzeka na wniosek prokuratora. Przepisy art. 156 § 5a oraz art. 249 § 3 i 5 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Obserwacja w zakładzie leczniczym nie powinna trwać dłużej niż 4 tygodnie; na wniosek zakładu sąd może przedłużyć ten termin na czas określony, niezbędny do zakończenia obserwacji; łączny czas trwania obserwacji w danej sprawie nie może przekroczyć 8 tygodni. O zakończeniu obserwacji biegli niezwłocznie zawiadamiają sąd.

§ 4. Na postanowienia, o których mowa w § 2 i 3, przysługuje zażalenie. Sąd rozpoznaje zażalenie niezwłocznie.

§ 5. Minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, określi, w drodze rozporządzenia, wykaz zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania obserwacji, w tym do wykonywania obserwacji osób pozbawionych wolności, oraz sposób finansowania obserwacji, a także warunki zabezpieczenia zakładów dla osób pozbawionych wolności, mając na uwadze potrzebę zapewnienia sprawnego toku postępowania.

**Art. 204.** § 1. Należy wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania:

- 1) głuchego lub niemego, a nie wystarczy porozumienie się z nim za pomocą pisma,
- 2) osoby nie władającej językiem polskim.

§ 2. Należy również wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przełożenia na język polski pisma sporządzonego w języku obcym lub odwrotnie albo zapoznania strony z treścią przeprowadzanego dowodu.

§ 3. Do tłumacza stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych.

**Art. 205.** § 1. Jeżeli dokonanie oględzin, przesłuchania przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość, eksperymentu, ekspertyzy, zatrzymania rzeczy lub przeszukania wymaga czynności technicznych, w szczególności takich jak wykonanie pomiarów, obliczeń, zdjęć, utrwalenie śladów, można do udziału w nich wezwać specjalistów.

§ 2. Specjalistę nie będącego funkcjonariuszem organów procesowych można wezwać, przed przystąpieniem do czynności, do złożenia następującego przyrzeczenia: „Świadomy znaczenia powierzonej mi czynności i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki wykonam z całą sumiennością i bezstronnością”.

§ 3. W protokole czynności przeprowadzonej z udziałem specjalistów należy wskazać ich imiona i nazwiska, specjalność, miejsce zamieszkania, miejsce pracy i stanowisko oraz podać rodzaj i zakres czynności wykonanych przez każdego z nich.

**Art. 206.** § 1. Do specjalistów stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych, z wyjątkiem art. 194, 197, 200 i 202.

#### Biegły - ograniczenia

**Art. 178.** Nie wolno przesłuchiwać jako świadków:

- 1) obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego działającego na podstawie art. 245 § 1, co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę,
- 2) duchownego co do faktów, o których dowiedział się przy spowiedzi.

**Art. 182.** § 1. Osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań.

§ 2. Prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

§ 3. Prawo odmowy zeznań przysługuje także świadkowi, który w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem.

**Art. 185.** Można zwolnić od złożenia zeznania lub odpowiedzi na pytania osobę pozostającą z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeli osoba taka wnosi o zwolnienie.

#### Biegły - wyłączenia

**Art. 40 § 1 k.p.k.** Sędzia jest z mocy prawa wyłączony od udziału w sprawie, jeżeli:

- 1) sprawa dotyczy tego sędziego bezpośrednio,
- 2) jest małżonkiem strony lub pokrzywdzonego albo ich obrońcy, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego albo pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób,
- 3) jest krewnym lub powinowatym w linii prostej, a w linii bocznej aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa osób wymienionych w pkt 2 albo jest związany z jedną z tych osób węzłem przysposobienia, opieki lub kurateli,
- 5) brał udział w sprawie jako prokurator, obrońca, pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy strony, albo prowadził postępowanie przygotowawcze.

## Rozdział 31

### Kary porządkowe

**Art. 285.** § 1. Na świadka, biegłego, tłumacza lub specjalistę, który bez należytego usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu wydalili się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3.000 złotych.

§ 1a. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do obrońcy lub pełnomocnika, w wypadkach szczególnych ze względu na ich wpływ na przebieg czynności; w postępowaniu przygotowawczym karę pieniężną, na wniosek prokuratora, nakłada sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.

§ 2. W wypadkach określonych w § 1 można ponadto zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie biegłego, tłumacza i specjalisty stosuje się tylko wyjątkowo. W stosunku do żołnierza stosuje się art. 247 § 7.

**Art. 286.** Karę pieniężną należy uchylić, jeżeli ukarany dostatecznie usprawiedliwi swe niestawiennictwo lub samowolne oddalenie się. Usprawiedliwienie może nastąpić w ciągu tygodnia od daty doręczenia postanowienia wymierzającego karę pieniężną.

**Art. 287.** § 1. Przepis art. 285 § 1 stosuje się odpowiednio do osoby, która bezpodstawnie uchyliła się od złożenia zeznania, wykonania czynności biegłego, tłumacza lub specjalisty, złożenia przyrzeczenia, wydania przedmiotu, dopełnienia obowiązków poręczyciela albo spełnienia innego ciążącego na niej obowiązku w toku postępowania, jak również do przedstawiciela lub kierownika instytucji, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej obowiązanej udzielić pomocy organowi prowadzącemu postępowanie karne, która bezpodstawnie nie udziela pomocy w wyznaczonym terminie.

§ 2. W razie uporczywego uchylania się od złożenia zeznania, wykonania czynności biegłego, tłumacza lub specjalisty oraz wydania przedmiotu można zastosować, niezależnie od kary pieniężnej, aresztowanie na czas nie przekraczający 30 dni. Przepis ten stosuje się odpowiednio w razie uporczywego niestawiennictwa na wezwanie organu prowadzącego postępowanie, jeżeli zarządzenie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia, o którym mowa w art. 285 § 2, nie jest wystarczające dla zapewnienia stawiennictwa osoby wezwanej.

§ 3. Aresztowanie należy uchylić, jeżeli osoba aresztowana spełni obowiązek albo postępowanie przygotowawcze lub postępowanie w danej instancji ukończono.

§ 4. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do stron, ich obrońców i pełnomocników, a w zakresie kary za niedopełnienie obowiązku wydania rzeczy - także do osób, które mogą się uchylić od złożenia zeznań.

**Art. 289.** § 1. Osobę, w tym obrońcę, pełnomocnika lub oskarżyciela publicznego, która przez niewykonanie obowiązków wymienionych w art. 285 § 1 i 1a lub art. 287 § 1 spowodowała dodatkowe koszty postępowania, można obciążyć tymi kosztami; dopuszczalne jest obciążenie kosztami kilku osób solidarnie. Żołnierza odbywającego zasadniczą służbę wojskową oraz pełniącego służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego nie obciąża się tymi kosztami.

§ 2. W razie uchylenia kary porządkowej ustaje również obowiązek pokrycia kosztów postępowania.

**Art. 290.** § 1. Postanowienia przewidziane w niniejszym rozdziale wydaje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym także prokurator. Aresztowanie, o którym mowa w art. 287 § 2, w postępowaniu przygotowawczym stosuje na wniosek prokuratora sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.

§ 2. Na postanowienia i zarządzenia przewidziane w niniejszym rozdziale przysługuje zażalenie; na zarządzenie prokuratora, o którym mowa w art. 285 § 2, zażalenie przysługuje do sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.

§ 3. Złożenie zażalenia wstrzymuje wykonanie postanowienia o aresztowaniu.

## **Kodeks postępowania cywilnego (wyciąg)**

### Oddział 4. Opinia biegłych

**Art. 278.** § 1. W wypadkach wymagających wiadomości specjalnych sąd po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru może wezwać jednego lub kilku biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii.

§ 2. Sąd orzekający może pozostawić prawo wyboru biegłego sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu.

§ 3. Sąd oznaczy, czy opinia ma być przedstawiona ustnie, czy na piśmie.

**Art. 279.** Dopuszczenie dowodu z biegłych może nastąpić na posiedzeniu niejawnym po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru.

**Art. 280.** Osoba wyznaczona na biegłego może nie przyjąć włożonego na nią obowiązku z przyczyn, jakie uprawniają świadka do odmowy zeznań, a ponadto z powodu przeszkody, która uniemożliwia jej wydanie opinii.

**Art. 281.** Aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana.

**Art. 282.** § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: "Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością".

§ 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.

**Art. 283.** § 1. Biegły nie składa przyrzeczenia, gdy obie strony wyrażą na to zgodę.

§ 2. Biegły sądowy stały składa przyrzeczenie tylko przy objęciu stanowiska, w poszczególnych zaś sprawach powołuje się na nie.

**Art. 284.** Sąd może zarządzić okazanie biegłemu akt sprawy i przedmiotu oględzin oraz zarządzić, aby brał udział w postępowaniu dowodowym.

**Art. 285.** § 1. Opinia biegłego powinna zawierać uzasadnienie.

§ 2. Biegli mogą złożyć opinię łączną.

§ 3. Jeżeli biegły nie może na razie udzielić wyczerpującej opinii, sąd wyznaczy termin dodatkowy do jej przedstawienia.

**Art. 286.** Sąd może zażądać ustnego wyjaśnienia opinii złożonej na piśmie, może też w razie potrzeby zażądać dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych.

**Art. 287.** Za nie usprawiedliwione niestawiennictwo, za nieuzasadnioną odmowę złożenia przyrzeczenia lub opinii albo za nie usprawiedliwione opóźnienie złożenia opinii sąd skazuje biegłego na grzywnę.

**Art. 288.** Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków.

**Art. 289.** Do wezwania i przesłuchania biegłych stosuje się ponadto odpowiednio przepisy o świadkach, z wyjątkiem przepisów o przymusowym sprowadzeniu.

**Art. 290.** § 1. Sąd może zażądać opinii odpowiedniego instytutu naukowego lub naukowo-badawczego. Sąd może zażądać od instytutu dodatkowych wyjaśnień bądź pisemnych, bądź ustnych przez wyznaczoną do tego osobę, może też zarządzić złożenie dodatkowej opinii przez ten sam lub inny instytut.

§ 2. W opinii instytutu należy wskazać osoby, które przeprowadziły badanie i wydały opinię.

**Art. 291.** Instytut naukowy lub naukowo-badawczy może żądać wynagrodzenia za wykonaną pracę i za stawiennictwo swoich przedstawicieli.

## **PODSTAWY TEORII OPINIOWANIA**

### DEFINICJA BIEGŁEGO

- brak ustawowej definicji biegłego – jedyne propozycje wypracowano w doktrynie - w kodeksie postępowania karnego określa się biegłego przez zadania jakie ma do spełnienia: **jeżeli dla stwierdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymagane są wiadomości specjalne, zasięga się opinii biegłego lub biegłych (art. 193 § 1)**

- w kodeksie postępowania cywilnego – w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych sąd po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru może wezwać jednego lub kilku biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii (art. 278 § 1)

### RODZAJE BIEGŁYCH:

#### 1. BIEGŁY SĄDOWY (INDYWIDUALNY)

##### **Warunki jakie musi spełniać kandydat na biegłego sądowego:**

- ukończone 25 lat
- pełnia praw cywilnych i obywatelskich
- nieskazitelny charakter
- daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków
- przedstawi dokumenty stwierdzający kwalifikacje naukowe i praktyczne doświadczenie w zakresie danej umiejętności
- biegły ustanawiany jest na 5 letnią kadencję
- biegłego ustanawia prezes sądu okręgowego (wydaje decyzję administracyjną)
- WYMÓG POZAPRAWNY – karta karalności
- kandydat na biegłego sam określa specjalność w jakiej będzie opiniował (nie ma oficjalnego wykazu takich specjalności)
- przed rozpoczęciem sprawowania funkcji biegły składa przyrzeczenie na ręce prezesa Sądu Okręgowego

- nie ma obowiązku wpisywania się na listę w okręgu sądu, w którym mieszkamy lub jesteśmy zameldowani
- wpis na listę w jednym okręgu pozwala na pełnienie funkcji biegłego i używanie określenia biegły sądowy we wszystkich ekspertyzach wydawanych na postanowienia uprawnionych organów

## 2. BIEGŁY AD HOC – ustanawiany w danej sprawie

- każda osoba, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie, odpowiednie kwalifikacje naukowe, zawodowe i etyczne
- powoływani są *ad hoc* do pełnienia funkcji biegłego w danej sprawie
- składają przyrzeczenie przy składaniu opinii w każdej sprawie

## 3. INSTYTUCJA NAUKOWA LUB SPECJALISTYCZNA – nie została zdefiniowana w żadnych przepisach prawnych

- opinię wydaje konkretny pracownik
- opinia jest wydawana w imieniu instytucji
- nie ma ustawowego obowiązku podpisywania opinii przez szefa instytucji (zwyczaj)
- nie ma prymatu opinii instytucji nad opinią indywidualnego biegłego

## SPECJALISTA – nie jest BIEGŁYM !!!!

- zadaniem specjalisty w postępowaniu karnym jest pomoc organom procesowym w dokonywaniu czynności technicznych w ramach oględzin, eksperymentu, zatrzymania rzeczy, przeszukania
- wezwanie specjalisty nie wymaga wydania postanowienia
- specjalista nie wydaje opinii
- w razie potrzeby przesłuchiwany jest jako świadek, nie jako biegły
- jeżeli konkretna osoba uczestniczy w czynnościach procesowych jako specjalista nie może być potem powołane w tej sprawie jako biegły (ale uczestnicząc w czynnościach jako biegły może w danej sprawie wykonać ekspertyzę)

## FUNCJE I ROLA BIEGŁEGO

- biegły nie jest uczonym sędzią
- biegły nie jest podmiotem rozstrzygającym sprawę (sprawę rozstrzyga organ procesowy)
- **biegły to pomocnik procesowy**

## OBOWIĄZKI BIEGŁYCH

- podjęcia się funkcji – decyzja o podjęciu funkcji biegłego wiąże się z obowiązkiem opiniowania
- złożenia opinii – w praktyce jest to opinia ma piśmie (wyjątkiem są uzupełniające opinie składane podczas rozpraw sądowych)
- sumienności i bezstronności w wykonywaniu funkcji
- zeznawania prawdy i nie zatajania prawdy
- uczestnictwa i udziału w czynnościach
- złożenia przyrzeczenia – gdy takie żądanie pojawia się podczas postępowania, jeżeli nie – to biegły sądowy powołuje się na przyrzeczenie składane przy obejmowaniu funkcji
- dochowania tajemnicy w zakresie informacji uzyskanej w toku ekspertyzy
- osobistego przeprowadzenia badań



- wykonania badań z udziałem organu procesowego, jeżeli organ ten zastrzeże swoją obecność przy prowadzeniu przez biegłego badań
- terminowości wykonania ekspertyzy
- znajomości przepisów prawnych z zakresu danej dyscypliny
- odpowiedzialność biegłego:
  - kary porządkowe za niestawiennictwo
  - odpowiedzialność karna za celowe wydanie błędnej opinii

### **PRAWA BIEGŁYCH**

- do wydania opinii w sprawie
- zapoznania się z materiałami sprawy postępowania
- obecności przy czynnościach dowodowych i aktywności w toku tych czynności
- obecności na rozprawie i zadawania pytań osobom przesłuchiwanym
- przeprowadzenia badań dysponując odpowiednim materiałem badawczym (zawsze można wnosić o uzupełnienie materiału badawczego, łącznie z sugerowaniem organom procesowym, gdzie takiego materiału można szukać)
- przeglądania akt postępowania (polecane zwłaszcza przed wezwaniem na rozprawę, gdy pomiędzy datą wydania opinii a rozprawą minął znaczny okres czasu)
- do inicjatywy w poszukiwaniu dowodów (ale nie wolno dowodów tych szukać samodzielnie!)
- do ochrony własnych danych osobowych (jedynie w zakresie danych dotyczących miejsca zamieszkania – zawsze jawne są dane personalne)
- do zmiany wydanej w danej sprawie opinii (np. gdy zmieniają się istotne okoliczności, np. materiał badawczy)
- do odmowy wykonania opinii, gdy przesłany materiał badawczy nie jest wystarczający
- do składania zażaleń (np. na postanowienie o ukaraniu grzywną za niestawiennictwo; na postanowienie przyznające mniejsze wynagrodzenie za opinię)
- do wynagrodzenia za opinię i zwrotu kosztów stawienia i wydanej opinii

### **POWOŁANIE BIEGŁEGO**

- o powołaniu biegłego decyduje wyłącznie organ procesowy **WYDAJAC**  
**POSTANOWIENIE**:
  - w postępowaniu przygotowawczym uprawnionym organem jest policja lub prokurator
  - w postępowaniu sądowym: sąd
- powołuje się go, gdy:
 

***stwierdzenie okoliczności mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy wymaga wiadomości specjalnych***

Uprawnienia do wydania postanowienia o powołaniu biegłego posiadają także służby uprawnione do prowadzenia postępowań w zakresie przedmiotowym, do jakiego zostały powołane (np. ABW, CBA, służby wywiadu i kontrwywiadu, czy służba celna, straż graniczna)

### **POSTANOWIENIE O POWOŁANIU BIEGŁEGO**

Elementy składowe reguluje art. 194 k.p.k. (nie ma odpowiednika tej regulacji w postępowaniu cywilnym)

1. wskazać kto (instytucja, biegły z imienia i nazwiska)
2. specjalność powołanego biegłego
3. przedmiot ekspertyzy
4. zakres ekspertyzy
5. pytania stawiane biegłemu
6. termin wykonania ekspertyzy
7. pouczenia

Organ procesowy może wprowadzać zmiany co do zakresu ekspertyzy, postawionych pytań, zadawać pytania dodatkowe. Warto jest kontaktować się ze zlecającym ekspertyzę i „podpowiadać” treść pytań stawianych biegłemu.

### **OPINIA BIEGŁEGO:**

Rozróżnienie pojęć:

- **ekspertyza** - *szerzej* – przeprowadzone na zlecenie organu procesowego badania i wydana na ich podstawie opinia lub
- *wężiej* – badania i inne specjalistyczne czynności podejmowane przez biegłego w celu wydania opinii
- **opinia** – oddzielny etap działań biegłego, ostateczne wnioski wysnute na podstawie całokształtu badań, wiedzy i doświadczenia biegłego (środek dowodowy w postępowaniu, prezentacja ekspertyzy i sformułowanych wniosków) – wynik pracy biegłego

### **ZAWARTOŚĆ OPINII**

#### **ART. 200 § 2 K.P.K.**

1. imię i nazwisko, stopień i tytuł naukowy, specjalność i stanowisko zawodowe biegłego
2. imiona i nazwiska oraz pozostałe dane innych osób, które uczestniczyły w przeprowadzaniu ekspertyzy, ze wskazaniem czynności dokonanych przez każdą z nich
3. w wypadku instytucji – pełną nazwę i siedzibę instytucji
4. czas przeprowadzonych badań oraz datę wydania opinii
5. sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń oraz oparte na nich wnioski
6. podpisy wszystkich biegłych, którzy uczestniczyli w wydaniu opinii

### **UKŁAD OPINII**

#### • **CZEŚĆ WSTĘPNA**

- imię i nazwisko, stopień i tytuł naukowy biegłego, określenie specjalności i stanowiska zawodowego biegłego
- imiona i nazwiska oraz pozostałe dane osób uczestniczących w przeprowadzeniu ekspertyzy, ze wskazaniem czynności dokonanych przez każdą z nich
- w przypadku instytucji – pełną nazwę i siedzibę
- dokładne określenie organu zlecającego
- podstawa prawna – wskazanie postanowienia
- dane dokumentacyjne (sygnatura, wskazanie stron)

#### • **CZEŚĆ SPRAWOZDAWCZA**

- określenie przedmiotu ekspertyzy (zadań biegłego)

- dokładny opis materiału badawczego – dowodowego i porównawczego
- opis przeprowadzonych badań, podanie stosowanych metod
- wskazanie spostrzeżeń dokonanych podczas badań i faktów dowodowych przyjętych za ustalone przez biegłego
- rozumowanie biegłego stanowiące podstawę wniosków wyrażonych w opinii
- **WNIOSKI**
  - wskazanie wniosków
  - własnoręczny podpis biegłego lub wszystkich biegłych uczestniczących w wydaniu opinii (opinii nie podpisują osoby jedynie uczestniczące w przeprowadzaniu badań – osoby te NIE opiniują, wykonują jedynie funkcje pomocnicze, opiniuje czyli wyciąga wnioski biegły)
  - miejsce i data wydania opinii

## **RODZAJE OPINII**

- INDYWIDUALNE (klasyczne) – wydane przez indywidualnego biegłego
- ZESPOŁOWE (biegłych tej samej lub różnych specjalności – kompleksowe) wydawane oddzielnie przez biegłych lub w oparciu o wspólne badania i wspólną opinię
- INSTYTUCJI NAUKOWYCH LUB SPECJALISTCZNYCH
- INNE (ustne, pisemne, kategoryczne, prawdopodobne, wstępne, uzupełniające, alternatywne, abstrakcyjne, superopinia)
- PRYWATNE

## **EKSPERTYZY PRYWATNE**

Ekspertyza prywatna - wykonana na zlecenie uczestnika procesu karnego, najczęściej gdy:

- w sprawie nie powołano eksperta, natomiast strona sama wystąpi z taką z inicjatywą, zlecając wykonanie ekspertyzy, w przekonaniu, że zachodzą okoliczności wymagające wiedzy specjalnej;
- w sprawie występuje już biegły powołany przez organ procesowy, strona może zlecić wykonanie ekspertyzy, jeżeli nie zgadza się z wnioskami i twierdzeniami zawartymi w opinii wcześniej powołanego biegłego.

Dokonana nowelizacja art. 393 § 3 k.p.k. obecnie dopuszcza możliwość odczytywania na rozprawie opinii sporządzonej w trybie pozaprocesowym, czyli tzw. opinii prywatnych.

## **Art. 393 k.p.k.**

§ 1. Wolno odczytywać na rozprawie protokoły oględzin, przeszukania i zatrzymania rzeczy, opinie biegłych, instytutów, zakładów lub instytucji, dane o karalności, wyniki wywiadu środowiskowego oraz wszelkie dokumenty urzędowe złożone w postępowaniu przygotowawczym lub sądowym albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Nie wolno jednak odczytywać notatek dotyczących czynności, z których wymagane jest sporządzenie protokołu.

§ 2. Wolno również odczytywać zawiadomienie o przestępstwie, chyba że zostało złożone do protokołu, o którym mowa w **art. 304a** *protokół z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania zawiadamiającego.*

**§ 3. Mogą być odczytywane na rozprawie wszelkie dokumenty prywatne, powstałe poza postępowaniem karnym, w szczególności oświadczenia, publikacje, listy oraz notatki.**

§ 4. Wolno odczytywać na rozprawie protokoły zeznań świadka przesłuchanego w warunkach określonych w **art. 184** *świadek anonimowy*. Rozprawa jest wówczas niejawną; przepisu **art. 361** *obecność na rozprawie z wyłączeniem jawności innych osób niż uczestnicy postępowania* § 1 nie stosuje się.

Ale należy mieć na względzie, że ekspertyza zlecona prywatnie (nie przez organ procesowy) nie ma charakteru dokumentu procesowego. W postanowieniu o sygn. IV KK 81/83, Sąd Najwyższy stwierdził m.in. : „wypowiedź (opinia) osoby posiadającej wiadomości specjalne udzielona w sprawie co do okoliczności istotnych do rozstrzygnięcia o odpowiedzialności oskarżonego bez uprzedniego powołania tej osoby do pełnienia funkcji biegłego nie jest wypowiedzią (opinią) w sensie karnoprosesowym. Nie można więc tym wypowiedziom nadawać znaczenia procesowego i dokonywać ich oceny w zestawieniu dowodami przeprowadzonymi w sprawie w zgodzie z regułami prawa dowodowego”.

Biegły - przesłuchanie eksperta prywatnego

- wezwanie do udziału w sprawie karnej w charakterze świadka pod rygorem odpowiedzialności porządkowej powinno opierać się co najmniej na domniemaniu, że obywatel spełnia warunki, aby być świadkiem w sprawie, zeznającym o faktach.
- autor opinii prywatnej, nie będący z reguły świadkiem nawet w najszerszym rozumieniu tego pojęcia, wiedzę o faktach istotnych nie czerpie z bezpośrednich źródeł dowodowych, a opinię formułuje wyłącznie na podstawie swojej wiedzy specjalistycznej.
- przesłuchanie prywatnego eksperta w charakterze świadka, zamiast formalnego powołania i przesłuchania w charakterze biegłego, wyklucza go, w myśl art. 196 § 1 k.p.k., z kręgu potencjalnych biegłych, którzy mogliby być później powołani przez organ procesowy.

Co daje zeznanie prywatnego eksperta:

- informację, że dany dokument, tj. tekst opisujący ekspertyzę pozasadową, sporządziła określona osoba
- ekspert działał na zlecenie osoby XX
- sporządzenie tego tekstu oraz czynności go poprzedzające miały postać odpłatną bądź nieodpłatną

O co nie MOŻNA PYTAĆ eksperta prywatnego:

- zastosowane kryteria kwalifikacji materiału do badań
- kryteria wyboru metod badawczych, samych badań i poczynionych ustaleń
- na ile te ustalenia uzasadniają powzięte przezeń wnioski

gdyż są to wiadomości specjalne

Co wolno ekspertowi prywatnemu

- na mocy art. 156 § 1 k.p.k. będzie mógł mieć wgląd w akta sprawy – o ile prezes sądu wyrazi na to zgodę. Elastycznie interpretując art. 156 § 5 k.p.k. przyjąć można, że ekspert będzie mógł pozyskiwać kopie (kserokopie, fotokopie), bo prawo takie przysługuje stronie, w której imieniu i na której rachunek działać będzie ekspert
- wyrażać własne prywatne zdanie

**Zastrzeżenia do ekspertyz prywatnych:**

- podmiot wykonujący opinię, bez przypisywania mu złej woli, może być nieobiektywny.
- brak dostępu do materiału procesowego – zdanie się wyłącznie na informacje i materiały badawcze przedstawione mu przez stronę, możliwość narażenia na manipulowanie przez stronę i jej pełnomocnika.
- opinia może zatem eksponować elementy bardziej korzystne dla strony, a jednocześnie pomijać, nawet nieświadomie, elementy mniej korzystne dla drugiej strony.
- krytyczne uwagi dotyczące etyki, sumiennosci, rzeczowości i rzetelności ekspertów.

**Pozytywne aspekty ekspertyz prywatnych:**

- treść ekspertyz skłaniać będzie organy procesowe do rozważania kwestii ewentualnej niejasności lub niepełności opiniowania w trybie procesowym
- treść może zrodzić uzasadnione wątpliwości w odniesieniu do wiedzy eksperta, który wydał opinię pozyskaną procesowo
- w świetle art. 196 § 3 k.p.k. – konieczne będzie pozyskanie procesowej opinii z innego źródła, bo dokument stanowiący ekspertyzę pozapprocesową tak powstałej luki poznawczej nie będzie mógł zapełnić

**PRZESŁANKI WAŻNOŚCI OPINII**

- opinia wydana przez upoważniony podmiot
- z zachowaniem reguł procesowych
- w oparciu o prawidłowy i pełny materiał badawczy
- z zachowaniem bezstronności, rzetelności i uczciwości zawodowej
- napisana jasnym i zrozumiałym językiem

**KONSEKWENCJE BRAKÓW W OPINII**

- uznanie opinii za niepełną lub niejasną (język opinii)
- powód wezwania autora opinii na przesłuchanie
- możliwość konfrontowania biegłych
- podstawa do powołania innego biegłego

**OCENA OPINII BIEGŁEGO**

- przydatność opinii oceniana na tle całokształtu okoliczności ujawnionych w toku postępowania
- zawsze podlega swobodnej ocenie organu procesowego
- k.p.k. nie wprowadza różnic co do wartości poszczególnych środków dowodowych
- ocena dowodu z opinii dotyczy oceny wiarygodności źródła dowodowego (biegłego), przekazywanych przez niego informacji oraz wyprowadzenia wniosków z tak otrzymanego środka dowodowego
- ocena opinii dokonywana jest pod względem formalnym i merytorycznym

**PODSTAWY PSYCHOLOGII SĄDOWEJ**

**UMIEJĘTNOŚĆ AKTYWNEGO SŁUCHANIA** – pomaga w koncentrowaniu się na zadawanych pytaniach podczas prowadzonego przesłuchania

1. Unikać elementów rozpraszających uwagę
  - wspomagać koncentrację uwagi
  - nie oceniać rozmówcy
2. Słuchać aktywnie
  - parafrazować
  - precyzować
  - przekazywać informacje zwrotne
  - utrzymywać kontakt wzrokowy
3. Tworzyć mapę zdarzenia
  - rekonstruować zdarzenia
  - nastawienie na czas i przestrzeń
4. Rozumieć emocje i postawy

### **BARIERY AKTYWNEGO SŁUCHANIA**

1. Skłonność do porównywania
2. Domyślanie się
3. Przygotowanie odpowiedzi
4. Filtrowanie
5. Osądzanie
6. Skojarzenia
7. Utożsamianie się
8. Udzielanie rad
9. Sprzeciwianie się
10. Przekonanie o swojej racji
11. Zmiana toru
12. Zjednywanie

## **BIEGŁY W POSTĘPOWANIU SĄDOWYM**

### **BIEGŁY PRZED SĄDEM**

- pamiętaj, że biegły nie jest naukowym sędzią, nie Ty wydajesz wyrok
- rolą biegłego jest dostarczenie fachowych, specjalistycznych wiadomości organowi procesowemu
- biegły ma pomóc w wszechstronnym i kontradiktoryjnym wyjaśnieniu sprawy
- masz postępować w sposób etyczny i uprzejmy
- masz prawo oczekiwać, że nie będą podjęte próby kompromitowania czy dyskredytowania biegłego i jego pracy

### **O CZYM PAMIĘTAĆ:**

- jesteś wzywany po to, żeby przedstawić uczciwą, niezależną, profesjonalną opinię
- masz być obiektywny i bezstronny
- masz pomóc sądowi w podjęciu słusznej decyzji procesowej
- masz się koncentrować wyłącznie na własnych zeznaniach

### **PRZYGOTOWANIE DO PRZESŁUCHANIA**

- zaczyna się z chwilą otrzymania postanowienia o powołaniu biegłego
- przygotuj sprawozdanie z badań jasnym i zrozumiałym językiem, opinia skierowana jest do uczestników postępowania – to oni muszą zrozumieć jej treść i wnioski

- rób notatki w trakcie ekspertyzy
- zwracaj uwagę na kwestie budzące wątpliwości
- staraj się przygotować do wyjaśnienia najsłabszych punktów opinii
- przygotuj się merytorycznie i pozamerytorycznie

### **PRZYGOTOWANIE POZAMERYTORYCZNE**

- ustalenia techniczne, dotyczące dojazdu do sądu
- ubiór
- używane słownictwo, przejrzystość i zrozumiałość, języka, fachowej nomenklatury
- postawa przed sądem
- PAMIĘTAJ – uczestnicy postępowania, adwokaci i prokuratorzy też się przygotowują

### **PRZESŁUCHANIE PRZED SĄDEM**

1. **ETAP WSTĘPNY** – odebranie danych osobowych  
efekt pierwszego wrażenia

2. **ETAP ZEZNAŃ SPONTANICZNYCH** – swobodna wypowiedź

- przedstaw problem badawczy
- metody badawcze
- wnioski
- zwróć uwagę na istotne dla opinii kwestii
- nie rezygnuj z tej fazy – to jest ten moment, w którym możesz wyprzedzić niewygodne pytania, przedstawić najważniejsze argumenty

3. **ETAP PYTAŃ**

- pytania zadają strony postępowania i sąd – zawsze odpowiadasz sądowi

Pytania mogą być:

- precyzujące, sprawdzające, dotyczące kompetencji biegłego
- dotyczące jakości materiału badawczego
- naukowych podstaw badań
- metod badawczych
- stopnia pewności wyników i wniosków
- uzasadnienia opinii
- ewentualnych wewnętrznych sprzeczności w opinii
- kompetencji i doświadczenia eksperta
- dopuszczalności i weryfikowalności metod

### **KONFRONTACJA**

Konfrontacja jest szczególną formą przesłuchania uregulowaną w przepisach kodeksu postępowania karnego.

#### **Art. 172 k.p.k.**

**osoby przesłuchiwane mogą być konfrontowane w celu wyjaśnienia sprzeczności.**

- konfrontacja polega na jednoczesnym, bezpośrednim przesłuchaniu dwóch osób na tę samą okoliczność w celu wyjaśnienia sprzeczności w ich wcześniej złożonych zeznaniach lub innych wypowiedziach
- dążenie do rozstrzygnięcia wiarygodności konfrontowanych źródeł dowodowych
- aspekt oddziaływania psychicznego

**TECHNIKI DYSKREDYTOWANIA BIEGŁEGO:**

- podważanie kompetencji i doświadczenia biegłego
- nie rozumiem o czym mówi
- podważanie metod badawczych
- sugerowanie błędów w opinii, np. braków
- próby zdenerwowania biegłego
- atakowania opinii jako wydanej na błędnym materiale
- wskazywanie na pseudo hipotetyczne sytuacje
- zadawanie lawiny pytań
- zadawanie pytań teoretycznych i kłopotliwych

**METODY OBRONY**

- mów prawdę
- jeśli nie pamiętasz lub nie wiesz – powiedz to
- traktuj uczestnika postępowania jak niezbyt pojętnego ucznia
- nie traktuj uczestnika postępowania jak wroga
- panuj nad sobą i zachowuj kontrolę nad przesłuchaniem
- to ty jesteś lepiej przygotowany merytorycznie
- pamiętaj dlaczego zeznajesz – to sędzia chce cię usłyszeć
- naucz się słuchać - pytań
- ignoruj sarkazm i docinki
- nie odpowiadaj na pytania – tak i nie – jeżeli to nie jest możliwe
- żądaj więcej czasu na namysł i odpowiedź
- uprzedzaj fakty
- używaj materiału poglądowego
- używaj analogii
- dokonuj podsumowania ustaleń
- nie wdawaj się w dyskusje wykraczające poza Twoją fachową wiedzę
- zadbaj o swój dobry wizerunek
- PAMIĘTAJ – rola biegłego kończy się wraz z przesłuchaniem

**PSYCHOLOGIA A OPINIA**

- oceniając osobę kierujemy się m.in. tzw. „pierwszym wrażeniem”, dlatego tak ważne jest jak wyglądamy (ubiór na rozprawę) i jak zachowujemy się na pierwszym etapie zeznań
- nastrój ma wpływ na to jak oceniamy siebie i innych
- oceniając kierujemy się stereotypami
- na ocenę osoby ma wpływ jej atrakcyjność wyglądu
- chętnie wierzymy autorytetom
- jednoznaczne rozstrzygnięcie problemu przenosimy na biegłego
- efekt kontrastu
- efekt pierwszeństwa i świeżości
- kierujemy się zasadą dostępności
- kierujemy się zasadą reprezentatywności



## **WYNAGRODZENIE ZA OPINIE BIEGŁYCH**

### **KOSZTY DOWODU Z OPINII**

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym (Dz.U.2013, poz.518),
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz.U.2017, poz.2049).
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2018, poz. 300 z póź. zm.)
- Ustawa budżetowa
- podstawę obliczenia stawki wynagrodzenia za godzinę pracy i taryfy zryczałtowanej stanowi ułamek kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość określa ustawa budżetowa.
- wynagrodzenie biegłych sądowych za godzinę pracy - zwane "stawką" (1,28% do 1,81% stawka podstawowa; dr – 2,55%; dr hab. – 3.08%; tytuł prof. 3,93%)

### **RACHUNKI**

- wg stawek urzędowych liczonych od kwoty bazowej

Wydatki poniesione przez biegłego, **niezbędne dla wydania opinii**, w tym w szczególności:

- wydatki materiałowe,
- amortyzację aparatury badawczej oraz
- koszty dojazdu na miejsce wykonania czynności,

biegły dokumentuje za pomocą faktur lub rachunków albo kopii tych dokumentów, a w razie ich braku – za pomocą oświadczenia.

### **Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych**

#### **Art. 89.**

1. Biegłemu powołanemu przez sąd przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot poniesionych przez niego wydatków niezbędnych dla wydania opinii.
2. Wysokość wynagrodzenia biegłego za wykonaną pracę ustala się, uwzględniając wymagane kwalifikacje, potrzebny do wydania opinii czas i nakład pracy, a wysokość wydatków, o których mowa w ust. 1 – na podstawie złożonego rachunku.
4. Wynagrodzenie biegłego będącego podatnikiem obowiązany do rozliczenia podatku od towarów i usług podwyższa się o kwotę podatku od towarów i usług, określoną zgodnie ze stawką tego podatku obowiązującą w dniu orzekania o tym wynagrodzeniu.
- 4a. Jeżeli opinia jest fałszywa, wynagrodzenie oraz zwrot jakichkolwiek kosztów poniesionych przez biegłego związanych z jej sporządzeniem lub złożeniem nie przysługują.
- 4b. Jeżeli opinia jest nierzetelna lub została sporządzona lub złożona ze znacznym nieusprawiedliwionym opóźnieniem, wynagrodzenie ulega odpowiedniemu obniżeniu; można również odstąpić od przyznania wynagrodzenia lub zwrotu jakichkolwiek kosztów poniesionych przez biegłego związanych z jej sporządzeniem lub złożeniem.

**Art. 90a.**

1. Biegłemu lub tłumaczowi wezwanemu przez sąd, w razie nieskorzystania z jego usług, przysługuje zwrot utraconego zarobku lub dochodu.
2. Wynagrodzenie za utracony zarobek lub dochód przyznaje się biegłemu lub tłumaczowi, uwzględniając ich kwalifikacje i czas zużyty w związku z wezwaniem. Przepisy art. 86 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

**Art. 90b.** W razie wezwania biegłego lub tłumacza do sądu w kilku sprawach na ten sam dzień, zwrot kosztów podróży, noclegu, utrzymania w miejscu wykonywania czynności sądowej, utraconego zarobku lub dochodu z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu, przysługuje im tylko raz.

**Art. 92.**

1. Zwrot wydatków, utraconego zarobku lub dochodu, wynagrodzenia i kosztów podróży przyznaje się na wniosek świadka, biegłego lub tłumacza złożony na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy.
2. Wniosek o przyznanie należności, o których mowa w ust. 1, składa się ustnie do protokołu lub na piśmie, w terminie 3 dni od dnia zakończenia czynności z udziałem osoby uprawnionej do tych należności, a w przypadku osoby, o której mowa w art. 88 – z udziałem świadka, któremu ona towarzyszyła.
3. Roszczenie o zwrot należności, o których mowa w ust. 1, przedawnia się z upływem lat trzech, licząc od dnia powstania tego roszczenia.
4. Świadek, biegły lub tłumacz powinni być pouczeni o prawie i sposobie zgłoszenia wniosku o zwrot należności oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.

**KOSZTY OPINII A VAT****ORZECZENIE Trybunału Konstytucyjnego z 12.06.2008 r. (Sygn. K 50/05)**

Biegły odpowiada osobiście za wykonywane przez siebie czynności, niezależnie od tego, czy do określonego działania zobowiązał go sąd, czy też inny organ. Sam fakt, iż wydanie opinii zleca sąd (...), nie oznacza, że to on przyjmuje odpowiedzialność wobec osób trzecich. Opinia wydana przez biegłego jest dowodem w postępowaniu sądowym, podlegającym ocenie na równi z innymi dowodami, a nie usługą, której bezpośrednim odbiorcą jest uczestnik postępowania. Sąd ponosi odpowiedzialność jedynie za swoje rozstrzygnięcie, wydane w oparciu o ocenę wszystkich okoliczności w sprawie, w tym także tych, które wymagają wiadomości specjalnych, ale nie za czynności biegłego. (...) Sąd, powołując biegłego (...) odwołuje się do jego specjalistycznej wiedzy, stąd wydana w oparciu o tę wiedzę opinia musi być w pełni samodzielna. Na samodzielność w wydaniu opinii, rozumianej jako wyrażanie własnych poglądów biegłego w danej sprawie, nie wpływa fakt, iż biegły ma obowiązek stosować się do wskazówek organu zlecającego, np. co do zakresu opinii. (...) **Nie dochodzi do przeniesienia na sąd odpowiedzialności za wyniki działań biegłego sądowego.**

**STANOWISKO MF i IS**

Interpretacja Ministra Finansów (Dz.Urz. MF Nr 6/05),

Czynności biegłych to prowadzenie samodzielnej działalności gospodarczej.

Interpretacja Izby Skarbowej z dnia 06 marca 2009 r.

Świadczenie usług na zlecenie sądów i prokuratur, mające charakter sporządzania opinii procesowych, nie stanowi usługi doradztwa, gdyż biegły sądowy „nie doradza” organowi procesowemu, lecz tworzy jeden z dowodów mających istotne znaczenie w postępowaniu sądowym. Biegły odpowiada osobiście za wykonywane przez siebie czynności, gdyż za wykonane przez niego czynności organ zlecający nie ponosi odpowiedzialności.

## **PRZYCZYNY BŁĘDÓW W OPINIACH**

- **OBIEKTYWNE** (niezależne od biegłego)
- **SUBIEKTYWNE** (zależne od biegłego)

### **PRZYCZYNY OBIEKTYWNE DLA BIEGŁEGO (uchybień sądu)**

- złe procedury wpisu na listy biegłych
- brak weryfikacji faktycznych kwalifikacji biegłych
- niewykorzystywanie możliwości nawiązania kontaktu z biegłym (art. 198§3 kpk)
- zła jakość postanowień o powołaniu biegłego
- błędnie stawiane pytania do biegłych
- stawianie pytań wykraczających poza kompetencje biegłego (o winę sprawcy, oceniające inne opinie)
- nieprawidłowo skompletowany materiał porównawczy
- zbyt krótkie terminy
- powoływanie instytucji pośredniczących w opiniowaniu
- nadmierne zaufanie do wyników ekspertyz wykonanych przez tzw. autorytety
- nadmierna wiara w dowód naukowy i metody analityczno-statystyczne
- brak udziału w czynnościach biegłego
- preferowanie biegłych wydających opinie szybko i tanio
- przekazanie kompetencji do wskazania eksperta pracownikom sekretariatu
- wielość opinii z tzw. „ostrożności procesowej”
- brak konfrontacji biegłych
- fetyszyzacja dowodu z opinii biegłego przy słabym przygotowaniu do oceny merytorycznej ekspertyzy

### **PRZYCZYNY SUBIEKTYWNE (uchybień biegłych)**

- niedostateczne kwalifikacje i doświadczenie biegłych
- brak wiedzy prawnej, zwłaszcza zasad opiniowania
- brak znajomości przepisów prawnych z zakresu danej, własnej dyscypliny
- błędny układ opinii, brak opisu badań, brak uzasadnień
- powierzchowność badań
- brak krytycyzmu do własnej pracy i umiejętności
- wydawanie opinii za wszelką cenę
- przekraczanie przedmiotu i zakresu opinii
- pseudo multidyscyplinarność
- utożsamianie się ze stroną postępowania
- uprzedzenia i animozje między biegłymi
- nieumiejętność prezentacji opinii przed sądem

## **SANKCJE DLA BIEGLYCH**

1. Stosowanie zawieszenia w funkcji biegłego, instytucji, która nie istnieje w przepisach – obecnie resort wycofał się z tej sankcji
2. Skreślenie z listy biegłych
3. Instytucja „donosu” do Prezesa SO – pisma informujące o rzekomych uchybieniach biegłych przesyłają uczestnicy postępowań, przesyłając je do Prezesa SO – możemy je odnaleźć w naszych teczkach personalnych zakładanych przy obejmowaniu funkcji biegłego
4. Odpowiedzialność eksperta wobec uczestników postępowania (obecnie w Polsce toczą się już pierwsze postępowania w sprawie odszkodowania)

## **ZASADY ODPOWIEDZIALNOŚCI BIEGLYCH** **BIEGLY – ODPOWIEDZIALNOŚĆ WG PRAWA CYWILNEGO**

- Należyta staranność polega na działaniu w taki sposób, który świadczy o tym, że ktoś zrobił wszystko, by wykonać swoje zobowiązanie jak najlepiej (art. 355 § 1 k.c.)
- art. 355 § 2 k.c. - należyta staranność określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru działalności

Ocena należytej staranności pracy biegłego powinna uwzględniać:

- konkretne okoliczności sprawy, w tym, np. treść postanowienia o powołaniu biegłego i zawarte w nim pytania;
- zasady sporządzania opinii biegłych wynikające z przepisów prawa procesowego i metodyki pracy biegłych poszczególnych specjalności;
- doświadczenie profesjonalisty, wiedzę i kwalifikacje;
- postępowanie w sposób poprawny;
- świadczenie usługi o najwyższej jakości wynikające z charakteru i znaczenia opinii biegłego.

Niezachowanie należytej staranności będzie zatem polegało na wykazaniu:

- niedbalstwa;
- każdorazowo, w indywidualnej sytuacji wskazania, że biegły mógł w danych okolicznościach zachować należyta staranność;
- działania niezgodnego z modelem postępowania właściwym dla danej ekspertyzy.

## **BIEGLY – OCENA RZETELNOŚCI OPINII**

- spełnia ona wymogi określone w art. 200 k.p.k. (w k.p.c. nie ma analogicznego przepisu);
- opinia jest jasna, pełna i wewnętrznie niesprzeczna;
- została wykonana przez osobę o właściwych kwalifikacjach merytorycznych, odpowiedniej wiedzy, doświadczeniu i umiejętnościach;
- zastosowano właściwe procedury badawcze, odpowiadają one aktualnej wiedzy i umożliwiają sprawdzalność wyników;
- czy przeprowadzono badania w sposób należyty, solidnie, z najwyższą starannością;
- czy wykorzystano właściwą aparaturę badawczą;
- czy w prawidłowy sposób opisano i zinterpretowano wyniki badań;
- czy prawidłowo i wyczerpująco uzasadniono wnioski opinii.

## **BIEGŁY – ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA**

### **art. 233 kk:**

**§ 4.** Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, **przedstawia fałszywą opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie mające służyć za dowód**

w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

#### Opinia fałszywa

- wykazanie zamiaru bezpośredniego (celowo wydana opinia błędna)
- zamiaru ewentualnego – przewidywanie skutków wydania opinii fałszywej i godzenie się z taką sytuacją

Biegły może odpowiadać zarówno z art. 271 § 1 kk, jak i z art. 233 § 4 kk między dwoma przepisami kodeksu karnego może zachodzić stosunek krzyżowania prowadzący do kumulatywnego zbiegu przepisów ustawy - argument SN - sygn. I KZP 18/08

### **Art. 233 kk:**

**§ 4a.** Jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

#### **Nieumyślne sporządzenie opinii fałszywej:**

- brak z góry powziętego zamiaru
- niedbale
- lekkomyślnie
- niechlujnie
- niestarannie

#### Lekkomyślność

Nieumyślność świadoma - sprawca przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego, ale bezpodstawnie przypuszcza, że popełnienia tego czynu uniknie, świadomie łamiąc zasady ostrożności

#### Niedbalstwo

Nieumyślność nieświadoma – sprawca nie miał zamiaru i świadomości popełnienia czynu zabronionego, ale powinien i mógł przewidzieć następstwa swojego zachowania i dołożyć staranności, by zachować się z należytą ostrożnością

### **art. 233 kk:**

**§ 5.** Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

- 1) fałszywe zeznanie, opinia, ekspertyza lub tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,
- 2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300) w art. 89 po ust. 4 dodaje się ust 4a i 4b w brzmieniu:

- 4a. Jeżeli opinia jest fałszywa, wynagrodzenie oraz zwrot jakichkolwiek kosztów poniesionych przez biegłego związanych z jej sporządzeniem lub złożeniem nie przysługują.

- 4b. Jeżeli opinia jest nierzetelna lub została sporządzona lub złożona ze znacznym nieusprawiedliwionym opóźnieniem, wynagrodzenie ulega odpowiedniemu obniżeniu; można również odstąpić od przyznania wynagrodzenia lub zwrotu jakichkolwiek kosztów poniesionych przez biegłego związanych z jej sporządzeniem lub złożeniem.

## **BIEGŁY – OCHRONA PRAWNA**

W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 23) – od 15.04.2016 r. - w art. 157 dodaje się § 3:

### **art. 157**

§ 1. Prezes sądu okręgowego ustanawia biegłych sądowych i prowadzi ich listę.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb ustanawiania biegłych sądowych, pełnienia przez nich czynności oraz zwalniania ich z funkcji. W tym samym trybie Minister Sprawiedliwości może również określić szczegółowe zasady powoływania i działania zespołów biegłych sądowych.

**§ 3. W związku z wykonywaniem czynności wynikających z postanowienia o zasięgnięciu opinii biegły korzysta z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.**

### Biegły – ochrona przed przemocą

#### **Art. 222 § 1 k.k. naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza**

§ 1. Kto narusza nietykalność cielesną funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

#### **Art. 223 k.k. czynna napaść**

§ 1. Kto, działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą lub używając broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu albo środka obezwładniającego, dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli w wyniku czynnej napaści nastąpił skutek w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

#### **Art. 224 k.k. – wymuszenie**

§ 1. Kto przemocą lub groźbą bezprawną wywiera wpływ na czynności urzędowe organu administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest skutek określony w art. 156 § 1 (ciężki uszczerbek na zdrowiu), lub w art. 157 § 1 (inne uszkodzenie ciała - średni i lekki uszczerbek na zdrowiu),

sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

### Biegły – ochrona czynności

#### **Art. 228 k.k. - sprzedajność**

§ 1. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę za zachowanie stanowiące naruszenie przepisów prawa, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega także ten, kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, uzależnia wykonanie czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy lub takiej korzyści żąda.

§ 5. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową znacznej wartości albo jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

### Biegły – inne przestępstwa

#### **Art. 226 k.k. – znieważenie podczas pełnienia obowiązków**

§ 1. Kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Przepis art. 222 § 2 (*naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego*) stosuje się odpowiednio.

#### **Art. 271 k.k. – poświadczenie nieprawdy**

§ 1. Funkcjonariusz publiczny lub inna osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

#### **Art. 266 k.k. – ujawnienie tajemnicy służbowej**

§ 1. Kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Funkcjonariusz publiczny, który ujawnia osobie nieuprawnionej informację niejawną o klauzuli „zastrzeżone” lub „poufne” lub informację, którą uzyskał w związku z wykonywaniem czynności służbowych, a której ujawnienie może narazić na szkodę prawnie chroniony interes, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

## **RODO**

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)

Strona | 24

Obowiązuje od 25 maja 2018

- daje nam łatwiejszy dostęp do danych (zapewnienie większej liczby informacji na temat sposobu przetwarzania danych i zapewnienie, aby informacje były dostępne w przejrzysty i zrozumiały sposób),
- daje nowe prawo do przenoszenia danych (ułatwia przesyłanie danych osobowych pomiędzy dostawcami usług),
- daje nam jaśniejsze prawo do usunięcia danych, tzw. „prawo do bycia zapomnianym”,
- daje nam prawo do bycia niezwłocznie poinformowanym w razie ataku hakerskiego na dane (firmy będą także zobligowane zawiadomić odpowiednie organy nadzorcze ds. ochrony danych),
- daje nam technologie takie jak pseudonimizacja oraz szyfrowanie.

## **CHRONI PRAWO DO PRYWATNOŚCI OSÓB FIZYCZNYCH**

Art. 23 k.c. Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Art. 24. § 1 k.c. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

### **RODO a dane osobowe**

art. 4 ust. 1 – możliwa do zidentyfikowania osoba fizyczna to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować, w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak:

- imię i nazwisko,
- numer identyfikacyjny,
- dane o lokalizacji,
- identyfikator internetowy
- jeden bądź kilka szczególnych czynników określających: fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej;

motyw 30 preambuły – osobom fizycznym mogą zostać przypisane identyfikatory internetowe – takie jak adresy IP, identyfikatory plików cookie – generowane przez ich urządzenia, aplikacje, narzędzia i protokoły, czy też inne identyfikatory, generowane na



przykład przez etykiety RFID. Może to skutkować zostawieniem śladów, które w szczególności w połączeniu z unikatowymi identyfikatorami i innymi informacjami uzyskiwanymi przez serwery mogą być wykorzystywane do tworzenia profili i identyfikowania tych osób.

### **RODO - przetwarzanie danych**

zbieranie, utrwalanie, organizowanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie lub modyfikowanie, pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie poprzez przesłanie, rozpowszechnianie lub innego rodzaju udostępnianie, dopasowywanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie lub niszczenie danych osobowych stanowiących część zbioru (uporządkowanego zestawu) danych, w sposób zautomatyzowany i niezautomatyzowany

Główne prawa osób fizycznych wynikające z RODO to prawa do:

- dostępu do danych,
- korekty niepoprawnych danych,
- usunięcia informacji (prawo do „zapomnienia”),
- niestosowania marketingu bezpośredniego,
- niestosowania automatycznego podejmowania decyzji i profilowania,
- przenoszenia danych.

### **RODO – zgoda na przetwarzanie danych**

- Należy przeprowadzić przegląd sposobów zabiegania o dane, ich pozyskiwania i zapisywania oraz stwierdzić, czy wymagają one zmian.
- Jeżeli w firmie przetwarzanie danych osobowych opiera się na zgodzie określonych osób, to koniecznie trzeba się upewnić, że zgoda wyrażana w dotychczasowy sposób spełnia standardy określone w RODO.
- Warto mieć na uwadze, iż zgoda musi być weryfikowalna i że osoby fizyczne mają generalnie więcej praw, jeśli podstawą przetwarzania danych jest ich zgoda.
- W RODO jasno określono, że kontrolowany musi być w stanie wykazać, że zgody udzielono, dlatego też trzeba dokonać przeglądu systemów stosowanych do rejestrowania zgód, by upewnić się o posiadaniu skutecznego w tym zakresie narzędzia.

### **RODO – kary**

- FINANSOWE do 20.000.000 Euro
- ostrzeżenia (o możliwości naruszenia przepisów);
- udzielanie upomnień (w przypadku naruszenia przepisów);
- nakazanie spełnienia żądania osoby, której dane dotyczą;
- nakazanie dostosowania operacji przetwarzania do przepisów RODO;
- wprowadzenie czasowego lub całkowitego ograniczenia przetwarzania danych.

## **ETYKA BIEGLYCH:**

### **Zbiór zasad etycznych wypracowanych przez Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne**

1. Przestrzeganie zasad etyki ogólnoludzkiej, podstawowych norm moralnych oraz poszanowanie obowiązującego prawa.
2. Kierowanie się zasadami współzycia społecznego.
3. Postępowanie uczciwe, honorowe, mając na uwadze godność każdego człowieka.

4. Nie można żądać od innych osób należących do stowarzyszenia zachowania sprzecznego z zasadami etycznymi, współżycia społecznego.
5. Nie można usprawiedliwiać lojalnością swego zachowania sprzecznego z zasadami określonymi w niniejszym zbiorze.
6. Nie powinno się brać udziału w przedsięwzięciach uwłaczających jego godności lub mogących podważyć zaufanie do niego i stowarzyszenia.
7. Nie zachowuje się i nie działa na szkodę innych członków i stowarzyszenia.
8. Biegłego cechuje postawa krytyczna, ale nie krytykanctwo.
9. Biegły nie pomawia innych, nie kieruje fałszywych oskarżeń, nie rozpowszechnia nieprawdziwych informacji.
10. Biegłego obowiązuje kultura osobista, dyskrecja i życzliwy stosunek do innych.
11. Biegły unika zachowań, które mogłyby przynieść ujmę jego godności lub osłabiać zaufanie do jego bezstronności.
12. Biegły pogłębia systematycznie wiedzę zawodową oraz dba o znajomość przepisów obowiązującego prawa.
13. Biegły wydaje opinie osobiście, sumiennie, w oparciu o rzetelną wiedzę, badania i doświadczenie.
14. Biegły opiniuje w terminie, bez zbędnej zwłoki.
15. Biegły zachowuje się taktownie w relacjach z organem procesowym, unika publicznego demonstrowania swego osobistego stosunku do stron procesowych i nie okazuje zażyłości z osobami zatrudnionymi w organach ścigania.
16. Biegły dba o to, aby krytyka, dyskusja i polemika prowadzone były z poszanowaniem zasad szacunku, rzeczowości i rzetelności.
17. W swej działalności biegły kieruje się przepisami prawa i zasadami dobrych obyczajów, przestrzega zasad kultury osobistej w relacjach z kolegami.
18. Biegły nie sugeruje się oczekiwaniami zlecniodawcy i nie dopuszcza, aby presja zlecniodawcy lub środowiska wpływała na merytoryczną zawartość ekspertyzy.
19. Biegły podejmuje się opracowania ekspertyz wyłącznie w zakresie swojej specjalności i wyłącznie wtedy, kiedy może oprzeć ją na własnej odpowiednio udokumentowanej wiedzy i doświadczeniu.
20. Biegły odmawia opracowania ekspertyzy, która miałaby związek z jego interesem osobistym.
21. Biegły nie wykorzystuje swojej pozycji dla korzyści osobistych.
22. Biegły nie wykorzystuje na szkodę zlecniodawcy, innych członków stowarzyszenia, osób postronnych, wiedzy mającej związek z wydawanymi ekspertyzami.
23. Biegły zobowiązany jest do zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych w toku wydawanych ekspertyz.